

Erdösi Károly: *A hetvenötéves Szent-István-Társulat*. Budapest, 1923. Szent-István-Társulat. 8-r. 174 l. I—V. táblázat.

A Szent-István-Társulat hetvenötésztendős jubileuma alkalmából békeidőkre emlékeztető szép kiállítású könyvvel lepte meg a magyar könyvpiacot. Erdösi Károly, a Társulat vezérigazgatója nagy műgonddal írta meg a könyvet, melynek első részében érdekesítő módon ismerteti a Társulat keletkezését és fejlődését, míg második részében a Társulat irodalmi munkásságát ismerteti nagy pontossággal. Az első ötven esztendő történetét NOTTER Antal műve nyomán ismerteti, mire a bevezetésben maga föl hívja a figyelmet. A Társulat kezdeményezője FOGARASY Mihály nagyváradi kanonok volt, kinek vallásos lelkében 1842 karácsony éjszakáján az éjfélti mise alatt fogant meg a gondolat, hogy «jó és olcsó könyvkiadó társulat» volna szükséges a katolikus hívek szellemi életének irányítására. Hosszas tanácskozások eredménye gyanánt 1848-ban meg is alakult a Társulat, melynek alapszabályait már a felelős független magyar miniszterium hagyta helyben. Noha FOGARASY a Társulatot eredetileg kizárólag egyházinak tervezte, a megalakuláskor már világiak is résztvettek benne, elnöke gr. KÁROLYI István, alelnök-igazgatója pedig maga FOGARASY lett. A szabadságharc és a nyomában bekövetkezett katasztrófa ugyan súlyos megrázkódtatást hozott a Társulatra, de FOGARASY energiája győzött minden anyagi nehézségen s a Társulat ülései a magyar szellemi élet középpontjává váltak az elnyomatás nehéz éveiben. A Társulat csak az adakozók filléreiből tartotta fenn magát s ennek dacára 1851—53-ban új kiadványainak száma elérte a negyvenhetet. Imakönyvek, hitbuzgalmi, tudományos és népies művek, melyek — híven FOGARASY programjához — a nép lelki üdülését, az ifjúság nevelését s a nagy közönségnek a kath. eszmék számára való megnyerését vannak hivatva előmozdítani. FOGARASY távozása után utóda, DANIELIK János egri kanonok nagy vállalkozásokba viszi a Társulatot. Kiadják CANTU Caesar *Világtörténetét*, megkezdik a *Szentek életét* és a *Katolikus Encyklopaediát*, bérbe veszik az egri lyceumi könyvnyomdát és ami mindennél fontosabb, megszerzik a hazai népiskolai hittankönyvek kiadási jogát. E vállalkozások megbontották a Társulat pénzügyi egyensúlyát, azonban DANIELIK utódainak okszerű gazdálkodással sikerült azt helyreállítani. IPOLYI Arnold és TÁRKÁNYI Béla alelnöksége alatt szerzik meg a Társulat Lövész-utcai házát, fejlesztik a tankönyvkiadást, szervezik a *Házi könyvtár* sorozatát, KÁROLYI Sándor gróf alelnök-

sége pedig a *Katolikus Szemle* megteremtésével hagy maradandó emléket.

A Társulat működésének második félszázada gróf ZICHY Nándor és munkatársainak vezetése alatt kezdődik. A Társulat fejlődésének egyes állomásai ez időben a mai palota fölépítése (1897—98), a nagy, modern nyomda föllállítása (1899), a Kecskeméti-utcai könyvkereskedés megnyitása (1904), majd a Rózsa Kálmán és neje ny.-vállalat megvásárlása (1912). Noha a Társulat egyrészt a szépirodalom felkarolásával (*Családi Regénytár*), másrészt a középiskolai tankönyvek kiadásával új, sikeres vállalkozásokba bocsátkozott, mégis 1903—04-ben válságos gazdasági helyzetbe jutott, amelyből a kivezető utat ZICHY Nándor gróf jelölte meg, azt ajánlva, hogy a Társulat nyomdai és kiadói üzemeit fektessék részvénytársasági alagra. E javaslat, melyet eleinte sokan idegenkedve fogadtak, fényesen bevált s a Társulat a háború előestéjén a legjobb úton volt, hogy a legvirágzóbb vállalatok sorába lépjen.

A történeti rész utolsó három fejezete a közelmúlt eseményeivel foglalkozik s a Társulat mai szervezetét ismerteti. Különös érdeklődésre tarthat itt számot a Társulat története a Tanácsköztársaság idején, mikor a szovjet felelőtlenek a Társulat egész könyvvállományát meg akarták semmisíteni, ami — sajnos — nagyrésztben sikerült is nekik.

A könyv második része a Társulat kiadványainak gondos munkával összeállított jegyzékét tartalmazza, csoportosítva hitbuzgalmi kiadványok és imakönyvek, tudományos és ismeretterjesztő művek, népies irodalom, ifjúsági és szépirodalom és tankönyvek, szakmák szerint. (Ugyanerről adnak statisztikai összeállítást és szemléltető grafikont a könyvhöz mellékelte táblázatok is.) Eszerint az összes kiadott művek száma 5198, ebből újkiadás 2370, ismételt kiadás 2828, eredeti 4340, fordítás 858 darab. S ha e kiadványok jegyzékét végigtanulmányoztuk, akkor áll csak előttünk tisztán az a hatalmas nevelő- és kultúrunka, melyet ez a katolikus társulat háromnegyed évszázad alatt végzett s amelynek legmagasabb elismerése gyanánt XI. PIUS pápa megadta azt a kitüntetését, hogy a Társulat a jövőben az *apostoli szentszék könyvkiadója* címet viselje.

GREXA GYULA.